

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (8 5) 239 6170 / 239 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

**Analitinė apžvalga
23/13**

2023-02-20

**Baudžiamojo persekiojimo už lytinio pobūdžio nusikalstamas veikas prieš nepilnamečius
senatis Europos Sąjungos valstybėse**

Pastarąjį dešimtmetį daugelio ES valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose buvo griežtinama atsakomybė už lytinio pobūdžio nusikalstamas veikas nepilnamečiams, tai pat – peržiūrėti tokių veikų atvejais taikomi senaties terminai¹. Šiais pakeitimais įvairiose ES šalyse išplėtos teisinės galimybės taikyti baudžiamąją atsakomybę, praėjus nuo minėtų veikų padarymo daugiau laiko nei kitų panašias sankcijas užtraukiančių veikų atvejais, o kai kuriais atvejais – ir netaikyti senaties. Pažymėtina, kad 2011 m. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR², o pagal jos 15 straipsnio 2 dalį valstybės narės įpareigos imtis būtinų priemonių, kad baudžiamasis persekiojimas už tam tikras veikas, susijusias su seksualine prievarta prieš nepilnamečius, vaikų įtraukimu į dalyvavimą pornografiniuose renginiuose ir prostituciją, vaikų pornografijos gamybą, būtų vykdomas pakankamą laiką po to, kai nukentėjęs asmuo sulaukė pilnametystės, ir kad atitiktų padarytos nusikalstamos veikos sunkumą.

Šiuo metu bent sunkiausiems lytinio pobūdžio nusikaltimams prieš nepilnamečius senaties nėra tokiose ES valstybėse kaip Airija, Estija, Nyderlandai, Švedija, Vengrija. Lenkijoje tokia nuostata įsigalios šių metų kovo mėnesį. Latvijoje sprendimą dėl senaties taikymo ar netaikymo nepilnamečio išžaginimo ir kai kuriais kitais seksualinio smurto prieš nepilnamečių atvejais priima teismas (praėjus 30 metų nuo dienos, kai nukentėjusiam asmeniui sukako 18 metų).

Kai lytinio pobūdžio veikoms prieš nepilnamečius senatis taikoma, gali būti nustatomi specialūs jos terminai ar speciali jų skaičiavimo tvarka. Pavyzdžiui, Prancūzijoje nepilnamečio išžaginimui taikoma 30 metų senatis (nors bendru atveju nusikaltimams ilgiausias senaties terminas yra 20 metų), be to, jei senaties terminui nesibaigus padaroma nauja sunki lytinio pobūdžio veika prieš nepilnamečių, pirmojo nusikaltimo senaties terminas prasitęsia iki vėlesnės veikos senaties termino pabaigos. Slovėnijoje kai kurių lytinio pobūdžio veikų prieš nepilnamečius atvejais standartiniai senaties terminai trigubinami ir gali siekti 90 metų. Lenkijoje nusikalstamų veikų seksualinei laisvei ir padorumui, padarytų nepilnamečiams, senaties terminas negali baigtis, kol nukentėjusiam asmeniui nesukanka 30 metų (40 metų pagal kovo mėnesį įsigaliosiančias Baudžiamojo kodekso pataisas), Suomijoje (kai kurių veikų atvejais) – kol nukentėjusiam asmeniui nesukanka 28 ar 23 metai. Dalyje ES valstybių bent kai kurių lytinio pobūdžio nusikalstamų veikų prieš nepilnamečius senaties eiga neskaiciuojama, kol tų veikų aukos nesulaukia tam tikro amžiaus.

¹ Šiame darbe aptariami tik senaties terminai, kuriems pasibaigus nusikalstamą veiką padariusio asmens atžvilgiu nebegali vykti baudžiamasis persekiojimas ar jis nebegali būti nuteistas, tačiau ne nuosprendžio vykdymo senaties terminai. Darbe taip pat iš esmės nėra gilinamasi į procesinių aplinkybių, dėl kurių senaties eiga gali būti stabdoma ar nutraukiama, įvairovę.

² Konsoliduotas Direktyvos 2011/93/ES tekstas:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:02011L0093-20111217&from=EN>

Ispanijoje šis amžius yra 35 metai, Vokietijoje – 30 metų, Vengrijoje – 21 metai, daugelyje kitų šalių – 18 metų.

Kai kuriose valstybėse tam tikrų lytinio pobūdžio nusikalstamų veikų nepilnamečiams senaties terminai gali skirtis priklausomai nuo nukentėjusio asmens amžiaus. Pavyzdžiui, Estijoje skirtingo griežtumo sankcijos lemia, kad nevienodos trukmės senaties terminai (5 ir 10 metų) taikomi lytiniais santykiams už atlygį su 18 metų neturinčiu ir su 14 metų neturinčiu asmeniu. Prancūzijoje skirtingos trukmės senaties terminai (10 ir 20 metų) taikomi lytinei agresijai (kuri nėra išžaginimas) nepilnamečių ir 15 metų neturinčių asmenų atžvilgiu.

Airija

Senatis taikoma tik nesunkioms, supaprastinta tvarka nagrinėjamos nusikalstamosioms veikoms (angl. *summary offences*), kurių bylas sprendžia apylinkių teismai be žiuri, skirdami laisvės atėmimo iki 1 metų (kai padaryta viena veika) bausmes. Dėl tokių veikų policija turi kreiptis į teismą per 6 mėnesius³ nuo jų padarymo. Sunkesnėms veikoms (*indictable offences*), kurios nagrinėjamos pagal kaltinimą aukštesniuose teismuose (su žiuri ar be jos) senaties iš esmės nėra⁴. Tačiau konkrečiu atveju teisėjas gali atsisakyti nagrinėti seniai padaryto nusikaltimo bylą, pavyzdžiui, dėl to, kad nebeliko liudytojų ar dėl kitų priežasčių⁵.

Daugelis lytinio pobūdžio nusikalstamų veikų nepilnamečių atžvilgiu yra gana sunkūs nusikaltimai, už kuriuos baudžiama daug didesnėmis bausmėmis nei 1 metai laisvės atėmimo, taigi, senatis jiems netaikoma. Vis dėlto, kai kurios tokio pobūdžio veikos yra nagrinėjamos supaprastinta tvarka, taikant 6 mėnesių senaties terminą. Pavyzdžiui, pagal 2017 m. Baudžiamosios teisės (seksualinių nusikaltimų) įstatymą⁶ laisvės atėmimo iki 12 mėnesių bausme tam tikromis aplinkybėmis gali būti baudžiama už seksualinio turinio medžiagos siuntimą, pasinaudojant informacinėmis technologijomis, asmeniui, kuris neturi 17 metų (8 str.), vaikų pornografijos gamybą ir platinimą (12 str.), jos laikymą (14 str.) ir kitas veikas. Pažymėtina, kad šios veikos, priklausomai nuo aplinkybių, gali užtraukti ir daug griežtesnes bausmes. Tokiais atvejais jos traktuojamos kaip pagal kaltinimą nagrinėjami nusikaltimai, kuriems senatis iš esmės netaikoma.

Estija

Pagal Baudžiamojo kodekso⁷ (BK) 81 straipsnio 1 ir 3 dalis apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai siejami su padarytos nusikalstamos veikos sunkumu ir svyruoja nuo 2 iki 10 metų. Nėra senaties agresijai, genocidui, nusikaltimams žmoniškumui, karo nusikaltimams ir nusikaltimams, už kuriuos skiriamas laisvės atėmimas iki gyvos galvos (BK 81 str. 2 d.).

Laisvės atėmimu iki gyvos galvos gali būti baudžiama už 18 metų neturinčio asmens išžaginimą arba lytinius veiksmus su tokiu asmeniu prieš jo valią, kai veikos turi nustatytus recidyvo požymius (BK 141 str. 2¹ d. ir 141¹ str. 3 d.).

Dauguma nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei (BK 141–147 str.), ypač kai jos padarytos nepilnamečių atžvilgiu, yra pirmojo laipsnio nusikaltimai⁸, kuriems taikoma 10 metų senatis. Tačiau, pavyzdžiui, lytiniai santykiai už atlygį su 18 metų neturinčiu asmeniu baudžiami

³ Kai kuriais specialiais atvejais taikomi ilgesni senaties terminai (pavyzdžiui, 2 metai Muitų įstatymo pažeidimų atveju).

⁴ Išskyrus kai kuriuos įstatymuose specialiai numatytus atvejus.

⁵ https://www.citizensinformation.ie/en/justice/criminal_law/criminal_trial/time_limitations.html

⁶ Citizens Information. Time limitations for the commencement of criminal proceedings:

https://www.citizensinformation.ie/en/justice/criminal_law/criminal_trial/time_limitations.html

Citizens Information. Classification of crimes in criminal cases:

https://www.citizensinformation.ie/en/justice/criminal_law/criminal_offences/classification_of_crimes_in_criminal_cases.html

⁷ Criminal Law (Sexual Offences) Act 2017: <https://revisedacts.lawreform.ie/eli/2017/act/2/revised/en/html>

⁸ Penal Code: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/522012015002/consolide/current>

⁸ Pagal Estijos Baudžiamojo kodekso 4 straipsnį (2 d.) pirmojo laipsnio nusikaltimas yra nusikaltimas, už kurį taikoma maksimali bausmė yra didesnė kaip 5 metai laisvės atėmimo arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

laisvės atėmimu iki 5 metų (BK 145¹ str. 1 d.). Tai yra antrojo laipsnio nusikaltimas⁹, kuriam pagal BK 81 straipsnio 1 dalį taikoma 5 metų senatis (pažymėtina, kad lytiniai santykiai už atlygį su 14 metų neturinčiu asmeniu baudžiami laisvės atėmimu iki 8 metų (BK 145¹ str. 2 d.), o tai yra pirmojo laipsnio nusikaltimas, ir šiuo atveju taikoma 10 metų senatis). Antrojo laipsnio nusikaltimai, už kuriuos baudžiama skiriant mažiau nei 5 metus laisvės atėmimo, yra ir kai kurios kitos su nepilnamečių seksualiniu išnaudojimu susijusios veikos (pavyzdžiui, vaikų pornografijos stebėjimas (BK 175¹ str.), susitarimas susitikti su vaiku seksualiniais tikslais (BK 178¹ str.)). Šiais atvejais taikoma 5 metų senatis.

Pagal BK 81 straipsnio 7 dalies 3 punktą senaties eiga sustoja iki nukentėjusiam asmeniui sukanka 18 metų¹⁰, kai nepilnamečių atžvilgiu padarytos tokios veikos kaip priverstinė santuoka, negalį sukeltantis moters lyties organų žalojimas, neteisėtas nėštumo nutraukimas ir nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei.

Ispanija

Pagal BK¹¹ 131 straipsnio 1 dalį nusikalstamų veikų senaties terminai priklauso nuo veikų sunkumo bei už jas skiriamų bausmių dydžio ir svyruoja nuo 1 iki 20 metų. Nėra senaties nusikaltimams žmoniškumui, genocidui ir nusikaltimams saugomų asmenų bei objektų atžvilgiu ginkluoto konflikto metu¹². Senatis netaikoma ir terorizmui, jeigu dėl jo žuvo žmogus (BK 131 str. 3 d.).

Atsakomybė už lytinio pobūdžio nusikalstamas veikas reglamentuojama BK II knygos VIII skyriuje (178–194 str.). Jis apima labai įvairias ir skirtingo pavojingumo veikas, už kurias baudžiama skirtingo griežtumo bausmėmis, o šių veikų senatis dažniausiai yra nuo 5 iki 15 metų. Tačiau kai kuriais atvejais (pavyzdžiui, asmens, neturinčio 16 metų, išžaginimas (taikoma laisvės atėmimo bausmė nuo 10 iki 15 metų (BK 181 str. 3 d.)), senatis siekia 20 metų.

Pagal BK 132 straipsnio 1 dalį senaties terminas skaičiuojamas nuo nusikalstamos veikos padarymo dienos, tačiau kai kurių veikų, padarytų 18 metų neturintiems asmenims, atvejais senaties terminas skaičiuojamas nuo dienos, kai nukentėjusiems asmenims sukanka tam tikras amžius (arba nuo jų mirties, nesulaukus to amžiaus, dienos). Šis amžius yra 18 metų, pavyzdžiui, aborto be sutikimo, kankinimų, moralinės neliečiamybės ir privatumo pažeidimo atvejais. Nusikalstamų veikų seksualinei laisvei ir neliečiamumui atveju šis amžius yra 35 metai (taip pat – prekybos žmonėmis, pasikėsimo nužudyti, nuolatinio smurto artimoje aplinkoje ir kai kurių kitų veikų atvejais).

Latvija

Baudžiamojo įstatymo¹³ (BĮ) 56 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo nebetraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jeigu nuo veikos padarymo praėjo tam tikras laikotarpis, kurio trukmė, priklausomai nuo veikos sunkumo, svyruoja nuo 2 iki 15 metų. Šie senaties terminai netaikomi nusikaltimams, už kuriuos gali būti skirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

BĮ 56 straipsnio 1¹ dalyje nurodyta, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo nebetraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, praėjus 20 metų nuo dienos, kai nukentėjusiam asmeniui sukako 18 metų, jeigu buvo padaryta nusikalstama veika nepilnamečio moralei ir seksualinei neliečiamybei (veikos moralei ir seksualinei neliečiamybei nurodytos BĮ XVI skyriuje), išskyrus nusikaltimus, už kuriuos gali būti skirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Ši nuostata taikoma ir sunkiam kūno

⁹ Pagal Estijos Baudžiamojo kodekso 4 straipsnį (3 d.) antrojo laipsnio nusikaltimas yra nusikaltimas, už kurį baudžiama laisvės atėmimu iki 5 metų arba bauda.

¹⁰ Išskyrus atvejus, kai pagrindas baudžiamajam procesui paaiškėja nukentėjusiajam dar nesulaukus 18 metų.

¹¹ *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*:

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

¹² Taikomos tam tikros išimtys.

¹³ *Criminal Law*: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-criminal-law>

sužalojimui, susijusiam su lytinių organų žalojimu ar reprodukcinę galimybių praradimu, prekybai žmonėmis ir privertimui atlikti abortą.

Senaties taikymo nusikaltimams, už kuriuos gali būti skirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos, klausimą sprendžia teismas, kai nuo nusikaltimo padarymo arba nuo dienos, kai nusikaltimo nepilnamečio moralei ir seksualinei neliečiamybei aukai sukako 18 metų, praėina 30 metų (BĮ 56 str. 4 d.). Laisvės atėmimas iki gyvos galvos gali būti skirtas už nepilnamečio išžaginimą (BĮ 159 str.) ir kai kuriais kitais seksualinio smurto prieš nepilnamečių atvejais (BĮ 160 str.).

Lenkija

Pagal BK¹⁴ 101 straipsnio 1 dalį už nusikalstamą veiką nebebaudžiama praėjus nuo jos padarymo tam tikram laiko tarpui, kurio trukmė, priklausomai nuo veikos pobūdžio/sunkumo ir už ją taikomos bausmės dydžio, svyruoja nuo 5 iki 20 metų¹⁵, išskyrus nužudymą, kurio atveju taikoma 30 metų senatis (nuo 2023 m. kovo 14 d. nužudymui bus taikomas 40 metų senaties terminas).

BK 101 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad tam tikrų nusikalstamų veikų, padarytų nepilnamečių (18 metų neturinčių asmenų) atžvilgiu, senaties terminas nesibaigia, kol nukentėjusiems asmenims nesukanka 30 metų. Tai yra veikos, kuriomis kėsiniama į nepilnamečių gyvybę ir sveikatą (jeigu už jas skiriama maksimali bausmė yra didesnė kaip 5 metai laisvės atėmimo), ir BK XXV skyriuje (Nusikalstamos veikos seksualinei laisvei ir padorumui) numatytos veikos prieš nepilnamečius. 2023 m. kovo 14 d. įsigalios nauja BK 101 straipsnio 4 dalies redakcija, pagal kurią minėtų veikų, padarytų nepilnamečiams, atvejais senaties terminas nesibaigs, kol nukentėjusiems asmenims nesukaks 40 metų. Turint omenyje, kad nusikalstamų veikų (išskyrus nužudymą) senaties terminai neviršija 20 metų, nepilnamečių atžvilgiu padarytų veikų seksualinei laisvei ir padorumui senaties terminų pabaiga nuo kovo 14 d. sutaps su nukentėjusių asmenų 40 metų sukaktimi (išskyrus senaties netaikymo atvejus).

Senaties nėra kai kuriems BK 105 straipsnyje nurodytiems nusikaltimams (nusikaltimai taikai, žmoniškumui, karo nusikaltimai ir kt.). Nuo 2023 m. kovo 14 d. BK 105 straipsnyje išvardintų veikų, kurioms senaties nėra, sąrašas išplečiamas, įtraukiant, *inter alia*, 15 metų neturinčio asmens išžaginimą ir kai kurias kitas veikas (pavyzdžiui, nužudymas, paimant įkaitus, plėšiant), kai jos yra susiję su 15 metų neturinčio asmens išžaginiu.

Nyderlandai

Pagal BK¹⁶ 70 straipsnio 1 dalį baudžiamasis procesas nebegalimas, jeigu nuo nusikalstamos veikos padarymo praėjo tam tikras laiko tarpas, kurio trukmė, priklausomai nuo veikos sunkumo ir už jos padarymą taikomos bausmės, svyruoja nuo 3 metų (taikoma mažiausiai sunkioms veikoms – baudžiamiesiems nusižengimams) iki 20 metų (taikoma nusikaltimams, už kuriuos baudžiama laisvės atėmimu 8 metams ar daugiau). Nukrypstant nuo šių nuostatų, pagal BK 70 straipsnio 2 dalį baudžiamasis procesas galimas be senaties:

1) nusikaltimų, už kuriuos baudžiama laisvės atėmimu 12 metų ar daugiau, atvejais (pavyzdžiui, išžaginimas (BK 242 str.) ar veiksmai, apimantys lytinį įsiskverbimą į 12 metų neturinčio asmens kūną (BK 244 str.));

2) kai prieš 18 metų neturinčius asmenis padaryti nusikaltimai, nurodyti:

– BK 240b straipsnio 2 dalyje (vaikų pornografijos gaminimas, platinimas, įgijimas ir kt., pasinaudojant kompiuterine įranga ar ryšio priemonėmis, jeigu tai profesionali ar nuolatinė veikla);

– BK 243 straipsnyje (veiksmai, apimantys lytinį įsiskverbimą į asmens, kuris žinomai yra be sąmonės, dalinai sąmoningas, negali fiziškai pasipriešinti, turi psichinę negalią, dėl kurios negali tinkamai išreikšti savo valios, kūną);

¹⁴ Kodeks karny: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

¹⁵ Veikų, už kurias traukiama atsakomybėn privataus kaltinimo tvarka, senaties terminas yra 1 metai nuo momento, kai nukentėjęs asmuo sužinojo veiką padariusį asmenį, bet ne daugiau kaip 3 metai nuo veikos padarymo (BK 101 str. 2 d.).

¹⁶ Wetboek van Strafrecht: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2023-01-01>

- BK 245 straipsnyje (gašlūs veiksmai ne santuokoje, apimantys lytinį įsiskverbimą į asmens, kuris turi 12 metų, bet neturi 16 metų, kūną);
- BK 246 straipsnyje (asmens privertimas smurtu ar kitaip dalyvauti gašliuose veiksmuose ar juos toleruoti).

Pažymėtina, kad už visas BK 70 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytas veikas baudžiama laisvės atėmimu iki 8 metų.

Kitoms lytinio pobūdžio nusikalstamosioms veikoms nepilnamečių atžvilgiu senatis taikoma pagal BK 70 straipsnio 1 dalį. Pavyzdžiui, 18 metų neturinčio asmens skatinimo dovanomis ar pinigais, taip pat pasinaudojant iš tarpusavio santykių kylančia valdžia ar apgaule, dalyvauti gašliuose veiksmuose ar juos toleruoti (baudžiama laisvės atėmimu iki 4 metų ar bauda (BK 248a str.)) senatis yra 12 metų, kadangi pagal BK 70 straipsnio 1 dalį tokios trukmės senatis taikoma veikoms, už kurias baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip 3 metams.

Pagal BK 71 straipsnio 3 dalį kai kurių nusikaltimų, padarytų 18 metų neturinčių asmenų atžvilgiu, senatis pradedama skaičiuoti nuo sekančios dienos, kai šie asmenys sulaukia 18 metų. Ši nuostata taikoma ir su nepilnamečių lytiniu išnaudojimu susijusioms veikoms, nurodytoms BK 240b(1), 247–250, 273f straipsniuose.

Prancūzija

Prancūzijos baudžiamojoje teisėje išskiriamos 3 tipų nusikalstamos veikos: pažeidimai (pranc. *contraventions*), nusižengimai (*délits*) ir nusikaltimai (*crimes*). Už pažeidimus netaikomas laisvės atėmimas (baudžiama baudomis), už nusižengimus gali būti skirtas laisvės atėmimas nuo 2 mėnesių iki 10 metų, už nusikaltimo padarymą baudžiama laisvės atėmimu nuo 15 metų ir iki gyvos galvos¹⁷. Šiuo nusikalstamų veikų skirstymu remiasi ir senaties terminų reglamentavimas.

Baudžiamojo proceso kodekso¹⁸ (BPK) 7 straipsnyje nurodyta, kad asmuo nebetraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, praėjus 20 metų nuo nusikaltimo padarymo dienos, tačiau kai kuriems nusikaltimams (pavyzdžiui, terorizmui, grupės narkotikų prekybai organizavimui, eugenikai) taikoma 30 metų senatis), apskritai nėra senaties genocidui, nusikaltimams žmoniškumui.

Pagal BPK 7 straipsnio 3 dalį kai kuriems nusikaltimams, padarytiems nepilnamečių atžvilgiu, įskaitant išžaginimą ir kai kurias su juo susijusias veikas (Baudžiamojo kodekso¹⁹ (BK) 222-23–222-26-1 str.), taikoma 30 metų senatis, o jos terminas skaičiuojama nuo dienos, kai auka sulaukia pilnametystės. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai asmuo, dar nesibaigus senaties terminui, vėl padaro išžaginimą ar kai kurias kitas sunkias seksualinio pobūdžio veikas nepilnamečio atžvilgiu, pirmojo nusikaltimo senaties terminas prasitęsia iki vėlesnės veikos senaties termino pabaigos.

BPK 8 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad asmuo nebetraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, praėjus 6 metams nuo nusižengimo padarymo dienos.

Pagal BPK 8 straipsnio 2 dalį kai kuriems nusižengimams prieš nepilnamečius, įskaitant lytinę agresiją, kuri nėra išžaginimas²⁰ (BK 222-27–222-33 str.), nepilnamečio lenkimą prostitucijai (BK 225-7 ir 225-7-1 str.), naudojimąsi nepilnamečių prostitucija (BK 225-12-1 ir 225-12-2 str.), nepilnamečio tvirkinimą (BK 227-22 str.), pornografinės medžiagos, vaizduojančios nepilnametį, gaminimą, platinimą laikymą ir pan. (BK 227-23 str.), pilnamečio asmens lytinio pobūdžio veiksmus 15 metų neturinčio asmens atžvilgiu, jeigu tai nėra išžaginimas ar lytinė agresija (BK 227-25 str.) ir kai kurias kitas veikas, taikoma 10 metų senatis, jos terminą skaičiuojant nuo aukų pilnametystės.

¹⁷ *Service-Public.fr. Quelles sont les différences entre une contravention, un délit et un crime ?*
<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1157>

¹⁸ *Code de procédure pénale*: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071154/>

¹⁹ *Code pénal*: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2023-02-13/

²⁰ Išžaginimui būtinas fizinis įsiskverbimas į nukentėjusio asmens kūną be jo sutikimo, lytinei agresijai užtenka bet kokio lytinio pobūdžio fizinio kontakto be nukentėjusiojo sutikimo.

Service-Public.fr. Agression sexuelle commise sur une personne majeure:

<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F33891>

Infractions sexuelles sur mineur: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2274>

Tokiems nusižengimams kaip lytinė agresija (kuri nėra išžaginimas) 15 metų neturinčio asmens atžvilgiu (BK 222-29-1 str.) ir pilnamečio asmens lytinio pobūdžio veiksmai 15 metų neturinčio asmens atžvilgiu, jeigu tai nėra išžaginimas ar lytinė agresija, kai veika turi kvalifikuojančių požymių (BK 227-26 str.), taikoma 20 metų senatis, jos terminą skaičiuojant nuo aukų pilnametystės (BPK 8 str. 3 d.).

Lytinės agresijos prieš nepilnametį ir pilnamečio asmens lytinio pobūdžio veiksmų 15 metų neturinčio asmens atžvilgiu atvejais, nurodytais BPK 8 straipsnio 2 ir 3 dalyse, jei tokius nusižengimus padaręs asmuo, dar nesuėjęs senačiai, vėl juos padaro, pirmojo nusižengimo senaties terminas prasitęsia iki vėlesnės veikos senaties termino pabaigos (BPK 8 str. 4 d.).

Pažeidimams taikoma 1 metų senatis (BPK 9 str.).

Slovėnija

BK²¹ 90 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad baudžiamasis persekiojimas nebegalimas praėjus nuo nusikalstamos veikos padarymo tam tikram laiko tarpui, kurio trukmė priklauso nuo bausmės, skiriamos už vieną ar kitą veiką, griežtumo. Senaties terminų trukmė svyruoja, jei BK nenurodyta kitaip, nuo 6 metų (veikoms, už kurias baudžiama laisvės atėmimu iki 1 metų arba bauda) iki 50 metų (veikoms, už kurias baudžiama laisvės atėmimu 30 metų, jeigu tai nėra nusikaltimas, kuriam netaikoma senatis).

Nusikalstamų veikų seksualinei neliečiamybei ir santuokai, šeimai bei jaunimui, padarytų nepilnamečių atžvilgiu, senaties eiga prasideda nuo nukentėjusių asmenų pilnametystės (BK 90 str. 3 d.).

Pagal BK 95 straipsnio 1 dalį nėra senaties nusikaltimams, už kurių padarymą skiriamas laisvės atėmimas iki gyvos galvos, BK 100–105 straipsniuose nurodytoms veikoms (sunkiausi nusikaltimai žmoniškumui) ir veikoms, kurios neturi senaties pagal tarptautines sutartis.

BK 95 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad kai kuriems lytiniais nusikaltimams²², *inter alia*, lytiniais nusikaltimams nepilnamečių asmenų atžvilgiu, taikomas trigubai ilgesnis senaties terminas nei nustatyta pagal BK 90 straipsnio 1 dalį. Pavyzdžiui, už lytinius santykius ar kitokius seksualinius veiksmus su asmeniu, neturinčiu 15 metų, baudžiama laisvės atėmimu nuo 3 iki 8 metų (BK 173 straipsnio 1 dalis), o pagal BK 90 straipsnio 1 dalį veikoms, už kurias baudžiama daugiau kaip 5 metais laisvės atėmimo, taikomas 20 metų senaties terminas. Taigi, senaties terminas šiuo atveju yra 60 metų. Už lytinius santykius ar kitokius seksualinius veiksmus su bejėgiškos būsenos asmeniu, neturinčiu 15 metų, taip pat panaudojant smurtą prieš 15 metų neturinį asmenį ar grasinant jam nedelsiant panaudoti smurtą, baudžiama laisvės atėmimu nuo 5 iki 15 metų (BK 173 straipsnio 2 dalis), o pagal BK 90 straipsnio 1 dalį veikoms, už kurias baudžiama daugiau kaip 10 metų laisvės atėmimo, taikomas 30 metų senaties terminas, taigi, jis šiuo atveju išauga iki 90 metų. Vadovaujantis tuo pačiu principu, mokytojų, globėjų, tėvų, ar kitų asmenų lytiniam santykiavimui su vyresniu kaip 15 metų nepilnamečiu, pasinaudojant savo padėtimi (BK 174 str. 2 dalis), nepilnamečių asmenų prostitucijos eksploatavimui, tokių asmenų raginimui ar vertimui užsiimti prostitucija (BK 175 str. 2 dalis), nepilnamečių asmenų įtraukimui į pornografinės medžiagos gamybą ar dalyvavimą pornografinio pobūdžio pasirodymuose, tokių pasirodymų sąmoningam stebėjimui (BK 176 str. 2 dalis) taikomas 60 metų senaties terminas.

Kai kurioms mažiau pavojingoms seksualinio pobūdžio veikoms nepilnamečių atžvilgiu taikomi bendrieji senaties terminų nustatymo principai pagal BK 90 straipsnio 1 dalį. Pavyzdžiui, pornografinės medžiagos perdavimui 15 metų neturinčiam asmeniui (BK 176 str. 1 d.), už kurį baudžiama bauda ar laisvės atėmimu iki 2 metų, taikomas 10 metų senaties terminas.

²¹ Kazenski zakonik (KZ-1): <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

²² BK 170–173 straipsniai, 174, 175 ir 176 straipsnių antrosios dalys.

Suomija

BK²³ 8 skyriaus 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad be senaties gali būti pateikiami kaltinimai dėl nusikaltimų, už kuriuos galima griežčiausia bausmė yra laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Pagal šio straipsnio 2 dalį kitų nusikalstamų veikų senaties terminai siejami su taikomų bausmių griežtumu ir svyruoja nuo 2 metų (kai už veikos padarymą numatyta griežčiausia bausmė yra laisvės atėmimas iki 1 metų ar baudos) iki 20 metų (kai griežčiausia numatyta bausmė yra laisvės atėmimas daugiau kaip 8 metams).

Šios nuostatos taikomos ir lytiniais nusikaltimams, įskaitant tokio pobūdžio veikas nepilnamečių asmenų atžvilgiu. Pavyzdžiui, už vaiko išžaginimą (lytinius santykius su 16 metų neturinčiu asmeniu) baudžiama laisvės atėmimu nuo 2 iki 10 metų (BK 20 sk. 12 str. 1 d.), taigi, šiuo atveju taikoma 20 metų senatis. Už 18 metų neturinčio asmens skatinimą lytiniais santykiais, siūlant atlygį, baudžiama bauta arba laisvės atėmimu iki 2 metų (BK 20 sk. 9 str. 1 d.), o tokios veikos senatis yra 5 metai, kadangi pagal BK 8 skyriaus 1 straipsnio 2 dalį būtent 5 metų senatis taikoma veikoms, už kurias baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip 1 metams, bet ne daugiau kaip 2 metams.

Pagal bendruosius principus nustatomi senaties terminai lytinio pobūdžio nusikalstamoms veikoms prieš 16 metų neturinčius vaikus ar nepilnamečius taikomi tik atsižvelgiant į BK 8 skyriaus 1 straipsnio 5 dalį, kurioje nurodyta, kad daugelio tokių veikų (išžaginimas, privertimas atlikti lytinius veiksmus, lytinis išnaudojimas, pasinaudojant privilegijuota padėtimi, pelnymasis iš prostitucijos, prekyba žmonėmis, įskaitant prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais) senaties terminas baigiasi ne anksčiau kaip tų veikų aukoms sulaukus 28 metų. Asmens, neturinčio 18 metų, viliojimo siekiant jį įtraukti į lytinių santykius ar kitokius seksualinių veiksmus už atlygį ar dalyvavimą seksualinio pobūdžio pasirodyme, senaties terminas (jo trukmė 2 metai) baigiasi ne anksčiau kaip tokios veikos aukai sulaukus 23 metų.

Švedija

Pagal BK²⁴ 35 skyriaus 1 straipsnį, jeigu įtariamas asmuo nėra įkalinamas ar informuojamas apie baudžiamąjį persekiojimą, bausmė nebeskiriama, praėjus nuo nusikalstamos veikos padarymo nuo 2 metų (kai už padarytą veiką baudžiama ne griežčiau kaip laisvės atėmimu 1 metams) iki 25 metų (kai už padarytą veiką gali būti skirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos).

Pavyzdžiui, už seksualinių veiksmų, kurie nėra išžaginimas, atlikimą su 15 metų neturinčiu vaiku baudžiama laisvės atėmimu nuo 6 mėnesių iki 2 metų (BK 6 sk. 6 str.), o senaties terminas šiuo atveju yra 5 metai. Jei ši veika pripažintina sunkia (pavyzdžiui, veiką padaręs asmuo yra aukos šeimos narys), baudžiama laisvės atėmimu nuo 1,5 iki 6 metų, o senaties terminas šiuo atveju yra 10 metų.

BK 35 skyriaus 2 straipsnyje nurodyta, kad senaties terminai nėra taikomi 18 metų neturinčių asmenų ir vaikų (iki 15 metų) išžaginimui bei sunkiam išžaginimui²⁵ (BK 6 sk. 1 ir 4 str.). Senaties nėra ir kai kurioms kitoms veikoms (nužudymui, kai kuriems nepilnamečio asmens lyties organų žalojimo atvejams, genocidui, karo nusikaltimams, kai kuriems terorizmo atvejams). Tačiau visoms šioms veikoms taikoma senatis, jeigu jas padaro nepilnametis.

Daugelio lytinio pobūdžio nusikalstamų veikų prieš nepilnamečius atvejais (BK 6 sk. 1–6, 8–10, 12 str.) senaties terminas pradedamas skaičiuoti tik tuomet, kai tų veikų aukoms sueina (ar būtų sueję) 18 metų (BK 35 sk. 4 str.).

²³ Criminal Code: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>

Strafflag: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>

²⁴ The Swedish Criminal Code:

<https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

²⁵ Pavyzdžiui, atvejai, kai veiką kartu padaro daugiau nei vienas asmuo.

Vengrija

Pagal bendrąjį principą, įtvirtintą BK²⁶ 26 straipsnio 1 dalyje, nusikalstamą veiką padaręs asmuo nebegali būti baudžiamas nuo veikos padarymo praėjus tokiam pačiam laikotarpiui, kokia yra maksimali laisvės atėmimo bausmės, numatytos už tą veiką, trukmė, bet mažiausiai 5 metams. Vis dėlto, BK XXVII skyriuje numatytoms veikoms (korupciniai nusikaltimai) taikoma 12 metų senatis (BK 26 str. 2 d.), o senaties apskritai nėra:

- BK XIII skyriuje ir XIV skyriuje numatytoms veikoms (atitinkamai, nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai);
- veikoms, už kurias baudžiama laisvės atėmimu iki gyvos galvos;
- BK XIX skyriuje numatytoms veikoms (nusikalstamos veikos lytinio gyvenimo laisvei ir lytinei moralei), už kurias baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip 5 metams, kai nukentėjęs asmuo neturi 18 metų (BK 26 str. 3 d.).

BK XIX skyriuje yra numatyti tokie nusikaltimai, už kuriuos baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip 5 metams: nepilnamečio, giminaičio ar prižiūrimo asmens privertimas lytiškai santykiuoti (BK 196 str. 2–3 d.), lytiniai santykiai, panaudojant smurtą (BK 197 str.), lytinis išnaudojimas (pilnamečio lytiniai santykiai su 14 metų neturinčiu asmeniu, kai auka yra veiką padariusio asmens giminaitis, auginamas ar prižiūrimas asmuo) (BK 198 str. 1 ir 3 d.), nepilnamečio įtraukimas į prostituciją, jeigu veika turi verslo požymių ar vykdoma recidyvisto (BK 200 str. 2–3a d.), nepilnamečio skatinimas įsitraukti į prostituciją, vietos suteikimas nepilnamečio prostitucijai (BK 201 str. 2 d.), nepilnamečio prostitucijos eksploatavimas (BK 203 str.), kai kurios veikos, susijusios su vaikų pornografija (BK 204–204/A str.).

Kitų BK XIX skyriuje nurodytų veikų prieš nepilnamečius atvejais senatis taikoma pagal BK 26 straipsnio 1 dalį. Pavyzdžiui, už pilnamečio lytinius santykius su 14 metų neturinčiu asmeniu, kai nėra kvalifikuojančių požymių (BK 198 str. 1 d.), ar asmens, neturinčio 18 metų, pakvietimą filmuotis pornografiniame įrašė (BK 204 str. 6 d.) baudžiama laisvės atėmimu nuo 1 iki 5 metų, vadinasi, šioms veikoms taikomas 5 metų senaties terminas. Tačiau į nusikalstamų veikų nepilnamečių lytinio gyvenimo laisvei ir lytinei moralei senaties (jeigu ji taikoma) terminą neįskaičiuojamas laikotarpis iki aukai sueina 21 metai (BK 28 str. 1a dalis).

Vokietija

Bausmės skyrimo senaties terminas, priklausomai nuo už atitinkamas veikas taikomos bausmės, svyruoja nuo 3 iki 30 metų (30 metų senatis taikoma nusikaltimams, už kurių padarymą skiriamas laisvės atėmimas iki gyvos galvos) (BK²⁷ 78 str. 3 dalis). Nužudymo, turinčio kvalifikuojančių požymių, atveju (BK 211 str.) senatis netaikoma²⁸ (BK 78 str. 2 dalis).

Už lytinio pobūdžio nusikalstamas veikas nepilnamečiams taikomos įvairios bausmės ir, atitinkamai, skirtingi senaties terminai BK 78 straipsnio 3 dalyje nustatytame intervale. Kadangi bausmės griežtumas gali priklausyti nuo nukentėjusio asmens amžiaus, ši aplinkybė gali paveikti ir senaties terminus. Pavyzdžiui, už lytinius veiksmus su vaiku (asmeniu iki 14 metų) baudžiama laisvės atėmimu nuo vienerių metų (BK 176 str. 1 d.). BK 176 straipsnyje nenurodyta viršutinė bausmės riba, tačiau pagal BK 38 straipsnį maksimali terminuoto laisvės atėmimo trukmė – 15 metų, o veikoms, už kurias skiriama maksimali bausmė viršija 10 metų laisvės atėmimo, taikomas 20 metų senaties terminas (BK 78 str. 3 dalis). Tuo tarpu už lytinius veiksmus su asmeniu, neturinčiu 16 metų (kai

²⁶ Act C of 2012 on the Criminal Code:

https://f.hubspotusercontent00.net/hubfs/8779058/delete-technology-2021/pdf/J2012T0100P_20200101_FIN.pdf
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>

²⁷ German Criminal Code: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

Strafgesetzbuch: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html#BJNR001270871BJNE019415360>

²⁸ Senatis netaikoma ir sunkiems nusikaltimams tarptautinei teisei (Nusikaltimų tarptautinei teisei kodekso 5 str.).

Code of Crimes against International Law: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vstgb/englisch_vstgb.html

kaltininkui yra daugiau kaip 21 metai), baudžiama laisvės atėmimu iki 3 metų ar bauda (BK 182 str. 3 d.). Tokiai veikai pagal BK 78 straipsnio 3 dalį taikomas 5 metų senaties terminas.

Pagal BK 78b straipsnio 1 dalį daugelio lytinio pobūdžio nusikalstamų veikų, įskaitant ir aukščiau paminėtas veikas prieš vaikus ir nepilnamečius, senaties eiga sustoja iki nukentėjusiam asmeniui sukanka 30 metų.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

vyresnysis patarėjas Vidmantas Punelis

Tel. (8 5) 239 6186, el. p. vidmantas.punelis@lrs.lt

*Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.
© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2023*